

Apie meistravimo formas ir jų prasmę

Akvilė Rėklaitytė, *Meistraujantis žmogus: poetinė Marcelijaus Martinaičio antropologija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2020, 286 p.

Jurgita Žana Raškevičiūtė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Institute of Lithuanian Literature and Folklore
El. paštas: j.z.raskeviciute@gmail.com

Akvilės Rėklaitytės monografija *Meistraujantis žmogus: poetinė Marcelijaus Martinaičio antropologija* (2020) jau pačiu savo pavadinimu kuria intelektualinę intrigą, naujo teorinio požiūrio į šio autoriaus kūrybą lūkestį. Ir Marcelijaus Martinaičio kūryba, ir pats kūrėjas kaip asmuo jau sulaukė palyginti nemažai mokslininkų dėmesio, tad nauja metodologinė prieiga, formuluojama knygos pavadinime, žada posūkį ar (ir) naują šio autoriaus kūrybos recepcijos etapą.

Savo tyrimą Rėklaitytė ir pradeda nuo daugiapakopio teorinio modelio kūrimo. Daugiapakopio todėl, kad, jungdama literatūrologiją ir antropologiją, literatūros sociologiją ir naują istorizmą, ji mėgina žaisti sudėtingą metodologinį žaidimą, kuris kelia klausimą: tai kiek antropologų šiame tyrime yra? Iškart galima atsakyti, kad literatūros antropologija tyrime užsiima monografijos autorė, poetine antropologija – jos tyrimo objektas Marcelijus Martinaitis, o kaip toks modelis suformuojamas ir kaip veikia tiriant Martinaičio kūrybinį palikimą – kaip tik toliau pamėginsime pasiaiškinti.

Teorinę monografijos dalį Akvilė Rėklaitytė komponuoja iš dviejų stambesnių dalių: pirmoje dalyje aptaria literatūros antropologijos formavimosi prielaidas, antroje – pateikia poetinės antropologijos sampratą. Literatūros antropologijos kaip „tarpinės disciplinos“ (autorės įvardijimas) formavimosi istorija atskleidžiama kaip dviejų mokslo sričių – antropologijos ir literatūrologijos – suartėjimas, kuriam esmingas teorinių mainų abipusiškumas: abi disciplinos aprašomos kaip dialogiškos ir besiskolinančios įrankius, požiūrius, leidžiančius plėsti metodologinio pažinimo galimybes. Siekdama sukurti teorinį pagrindą atraminei tyrimo sąvokai „poetinė antropologija“, autorė atskleidžia disciplinų santykio istoriją: antropologijos literatūriškumą ir literatūrologijos antropologiškumą. Tyrimo pradžia skirta parodyti antropologijos ir literatūros abipusių mainų poreikį ir kaip

tai atveria naujas galimybes artikuluoti patirtį. Rėklaitytės metodologiniame pasakojime akcentuojama ir svarbu tai, kad antropologijos disciplina ėmė artėti prie literatūros visų pirma ne kaip prie tyrimo objekto, bet kaip prie kalbos formos, siūlančios kalbėjimo galimybes mokslininkui antropologui, susiduriančiam su adekvataus tiriamo fenomeno aprašymo problema, t. y. su mokslinės kalbos problema. Literatūra antropologijos akiratyje pirmiausia pasirodo kaip fenomenas, leidžiantis įveikti mokslinės antropologijos kalbos problemas, tačiau drauge šis suartėjimas ne tik leidžia spręsti kalbos problemą, bet ir atveria naujų metodologinių perspektyvų ar net disciplinų radimosi galimybę. Antropologijai ėmus žvalgytis į literatūrą, formuojasi antropologinė poetika, kuri sutrikdo, anot monografijoje cituojamo Jameso Cliffordo, išsigalėjusią „subjektyvumo ir objektyvumo pusiausvyrą“ (p. 24). Vienas šio proceso rezultatų yra literatūrinė antropologija, kurios „pavadinimas tuo ir buvo pateisintas, kad antropologai savo darbus ėmė rašyti beletrizuota, suasmeninta, metaforine kalba, galiausiai rinkdamiesi romano ar esė žanrus kaip savitą etnografijos rašymo būdą“ (p. 25). Literatūrinė antropologija ir dar radikalesnis žingsnis – antropologinė poezija daro prielaidą, kad poetinė kalba leidžia tiksliau aprašyti tiriamos kultūros pasaulėvaizdį. Paprastai apibendrinant – literatūrinė antropologija yra antropologijos rūšis, kuri savo tyrimo rezultatus aprašo literatūrine kalba, tačiau iš pirmo žvilgsnio nėra aišku, kodėl šis aspektas išsamiai aprašomas aptariamoms monografijos teorinėje dalyje.

Kita teorinio monografijos pasakojimo dalis „Literatūros ir literatūros studijų antropologiškumas“ pagal iki tol kurto naratyvo logiką turėtų apibrėžti, kas yra literatūros antropologija, t. y. aprašyti literatūrologijos ir antropologijos disciplinos santykį, tačiau čia iki tol nuoseklus ir išplėstas teorinis autorės kalbėjimas ima trūkinėti, objektas kartais dingsta iš fokuso. Trumpai pristačiusi svarbiausias Stepheno Greenblatto idėjas apie teksto ir konteksto santykį bei jų statuso perkeitimą kultūros tyrimuose, autorė teigia, kad: „[...] naujasis istorizmas teikia metodologinių prielaidų literatūros studijavimą traktuoti kaip savitą antropologinį tyrimą, atliekamą literatūros kūrinio lauke (kūrinio pasaulyje) ir kūrinio atsiradimo istoriniame laike (konkrečioje socialinėje tikrovėje), iš laiko distancijos tyrinėjant ir istorines-sociokultūrinės nuorodas, ir paties teksto kuriamas prasmės. Tokia literatūros tyrinėjimo prieiga, paremta kultūriniais, etnografiniais interesais, dažniausiai vadinama *literatūros antropologija* (skirtumas nuo literatūrinės antropologijos išryškėja angliškoje termino daryboje: *anthropology of literature vs literary anthropology*“, p. 30–31). Šiuo atveju kyla klausimas, kodėl literatūros antropologijos apibrėžtis kildinama iš naujojo istorizmo teorinės mokyklos (santykis su antropologija kaip disciplina neaptiriamas) ir kuo tada skiriasi literatūros antropologija ir naujasis istorizmas, jeigu jie skiriasi? Toliau sąvokinis teorinės dalies lygmuo tankėja ir skaitančiajam sekti naujų įtraukimą darosi sudėtinga. Aiškinant literatūros antropologijos sąvoką ir iš jos kylantį pavojų literatūros tekstą sutapatinti su referencine funkcija, tyrime atsiranda tokių apibūdinimų (pvz., „literatūros plotmėj atliekami kultūros antropologijos tyrimai“), kurie skaitytoją klampina ir verčia klausti, koks kultūros ir literatūros antropologijos ryšys artikuluojamas šiame tyrime? Kokia autorės pozicija šiuo klausimu? Rėklaitytės iškeltą literatūros teksto traktuotės klausimą padeda spręsti dar viena literatūrinė antropologija – šiuokart tai Wolfgango

Iserio teorija, „literatūrą traktuojanti ne kaip tyrimų lauką, bet kaip pačios antropologijos, t. y. žmogaus ir jo pasaulio pažinimo, tam tikrą rūšį“ (p. 31). Taigi nuo literatūros antropologijos kaip metodologinės prieigos klausimo peršokama prie pačios literatūros kaip antropologijos rūšies sampratos. Toks metodologinis judesys implikuoja, kad literatūros kaip antropologijos rūšies supratimas presuponuoja jos tyrėją kaip literatūros antropologą, iš šios traktuotės ir kyla literatūros antropologijos prielaidos – iš pačios literatūros sampratos. Jei taip, tada neseniai pateikta literatūros antropologijos apibrėžtis, sieta su naujojo istorizmo teorinėmis prielaidomis, šioje metodologinėje grandinėje atrodo kaip teorinio vientisumo požūriu būtina, bet stinganti aiškinamųjų grandžių, kurių įtrūkiai randasi literatūros antropologijos apibrėžtį kildinant iš Greenblatto, o kylančius metodologinius teksto suvokimo pavojus iškart užglaistant Iserio literatūrinės antropologijos sampratą ir paliekant skaitytoją nežinantį, literatūrine ar literatūros antropologija užsiims autorė ir kuo galiausiai jos šioje knygoje skiriasi.

Nors literatūros antropologijos apibrėžtis sumišusi ir painoka (neatsižvelgiant į tai, kad knygos pradžioje deklaruojamas siekis tvirtinti šią metodologinę perspektyvą Lietuvos moksle), dalis, pagrindžianti poetinės antropologijos sampratą, atrodo, atkuria metodologinio mąstymo nuoseklumą, jį pagrindžia ir paruošia skaitytoją tyrimui. Prieš pradėdama Martinaičio kūrybą analizę, Rėklaitytė apibrėžia į knygos pavadinimą iškeltą *poetinę antropologiją* – sąvoką, nukaldintą Martinaičio kūrybai tirti, todėl keliančią metodologinį pasitikėjimą dėl pagrįstumo objekto ir metodologijos dialogiškumu. Atrodo, kad sąvokai susikonstruoti svarbi antropologinės poezijos koncepcija, nes ji atveria galimybę pamatyti poetą (kūrybinę veiklą) ir antropologą (mokslinę veiklą) ne kaip priešingus, bet kaip suderinamus, vienas kito matymą ir mąstymą pagilinančius subjektus. Kaip teigia monografijos autorė: „[...] antropologai naudojami poezija kaip metodu geriau pažinti tiriamą pasaulį, o štai poetinė antropologija yra paties subjekto kūrybinis savęs interpretavimas, kūrybinė laikysena, angažuota tiek meniniame pasaulėvaizdyje, tiek socialiniame pasaulyje liudyti patirtį, aiškinti kultūrinės reikšmės, taip užtikrinant ryšį tarp trūkinėjančių tradicijų, buvimui kultūroje suteikti įvairesnių prasmų“ (p. 43). Kokių galimybių ši sąvoka atveria tyrimo autorei? Pagal pateiktą apibrėžtį – poetinė antropologija apima kūrybingą asmens veikimą, kaip kad teigia Rėklaitytė, „[...] tai ne tiek poezija siaurąja prasme, bet veikiau įvairiomis kryptimis veikiantis *poetiškumas* – kūrybiškumo savybė, leidžianti išvelgti sąsajas tarp tolimų, iš pažiūros nesusijusių sričių, jungianti reikšmės, kurianti visumą“ (p. 41). Taip apibrėžta sąvoka autorei leidžia išcentruoti įprastą literatūros analizę ir tyrimo objektu padaryti kūrybišką Martinaičio veikimą, kuriam priklauso ir margučių skatinėjimas, ir namo Vanaginėje statybos. Visa monografija parodo, kad praktinio veikimo ir poetinio mąstymo sąsaja, suglaudėjimas, šių žmogaus veiklos modalumų abipusis pralaidumas yra esminis kūrybinės Martinaičio biografijos elementas ir atveria naujas jo kūrybinės veiklos suvokimo galimybes, aprašo esminius Martinaičio veikimo kultūroje aspektus, atveria jų svarbą sovietinių lietuvių kultūros periodu.

Ko gero, galima sakyti, kad vienas iš tvirtesnių kūrybos proceso įsivaizdavimų, kaip nuo buities, praktinės veiklos atidalyto, tik kūrybingiems žmonėms pažįstamo veikimo būdo (buitis vs kūryba – ne vieno rašytojo biografinio pasakojimo liudijama priešprieša),

kuriam dargi gali būti reikalingos ypatingos sąlygos (izoliuoti kambariai, šeimos trikdžių eliminavimas etc.), šiame tyrime įgyja visai kitą pobūdį, kūryba jame aprašoma kaip integrali asmens gyvenamojo pasaulio dalis. Būtent kūrybiško veikimo, persmelkiančio visas asmens veiklas, argumentas tampa praktinių, daugiausia su meistravimu susijusių (drožinėjimas, skutinėjimas, statybos), Martinaičio veiklų įtraukimo į tyrimą argumentu, sakyčiau, savitai pakeičiančiu ar papildančiu Greenblatto socialinės energijos sąvoką, kuri knygoje neplėtojama, bet greičiausiai būtų verta didesnio įtraukimo. Tokią prielaidą daryti leidžia pojūtis, kad visgi esminį metodologinį žingsnį žengti tyrimo centru padarant kūrybiškumo konceptą ir įtraukiant skirtingas asmens veikimo praktikas padeda būtent naujojo istorizmo metodologiniai argumentai, o štai pačią poetinio teksto traktuotę autorė formuluoja pasitelkdama antropologijos argumentus.

Poetinį Martinaičio kūrybos subjektą Rėklaitytė analizuoja įtraukdama du pagrindinius antropologinio tyrimo „veikėjus“: informantą ir antropologą. Šie vaidmenys atskleidžia skirtį tarp tyrėjo ir objekto, nes jie atidalijami skirtingų vaidmenų: informantas yra žinių apie savą kultūrą šaltinis, jis teikia *pasakojimus*, antropologas yra *kitas*, kuris mėgina tuos pasakojimus suprasti, adekvačia kalba aprašyti ir interpretuoti. Kaip tik šios skirties įveika yra anksčiau aptarta antropologinė poezija, kurią galime matyti ir kaip metodologinę antropologo diskusiją apie savojo mokslo sampratą. Martinaičio poezijos subjekto laikyseną ir situaciją apibrėžia abi sąvokos: jis ir informantas, ir antropologas tuo pačiu metu. Būtent tokia dviguba šio subjekto pozicija ir jos aprašas leidžia tyrimo autorei padaryti vieną svarbiausių dalykų: aprašyti sovietinės modernizacijos išgyvenimo būdą poezijoje, savitą būdą, kuris, analizuojant kitas Martinaičio veiklas, jau atsiveria ir išryškėja kaip gyvenimo programa sovietinėje erdvėje.

Rėklaitytei gerai pavyksta parodyti Martinaičio subjekto pozicijos radimosi genezę, mano manymu, dėl vieno svarbaus metodologinio sprendimo: tyrimą ji pradeda nuo pirmojo rinkinio *Balandžio sniegas* (1962), t. y. nuo poetinio kelio pradžios, kada jis yra prasidėjęs, o ne nuo tada, kada autorius suvokia savo kaip poetiniu ir ideologiniu požiūriu tikro kelio pradžią. Matysime, kad tai yra svarbu Martinaičio subjekto istorijai suvokti, bet norisi pridėti, kad toks visos poetinės istorijos skaitymas svarbus ir sovietmečio tyrimams. Nemaža panašiu laiku kaip Martinaitis debiutavusių rašytojų (kad ir Vytautas P. Bložė, Jonas Juškaitis) turi panašias poetines pradžias, ir vėliau, formuodami savo kūrybinę biografiją, kaip ir Marcelijus Martinaitis, pirmuosius rinkinius dėl aiškių priežasčių ignoruoja, nelaiko jų tikrosios biografijos kūrybinėmis dalimis. Tokią kūrybinės istorijos sampratą dažniausiai patvirtina ir recepcija, nes pirmieji rinkiniai, kuriuose dar gana daug socrealistinio turinio, nėra itin įdomus objektas tiriant poeziją. Tačiau pilna kūrybinė biografija savo svarbą atgauna tiriant sovietmečio literatūrą, ne vien kaip estetinį fenomeną, bet ypač tada, kai įtraukiame laikysenos ir pasirinkimo klausimus. Įtraukę ideologiškai daugiau ar mažiau angažuotus rinkinius į visas poetines sovietmečiu rašiusių rašytojų biografijas, gauname adekvatesnį vaizdą: kad sovietmečiui būdinga asmens mąstymo, laikysenos raida ir kaita, o ne esminis teisingas pasirinkimas biografijos pradžioje, ko dažnai reikalaujama vertinant sovietmečiu anksčiau ėmusius veikti rašytojus. Būtent toks požiūris, kokį atveria Rėklaitytė, leistų mums išjudėti nuo sovietmečio vaizdavimo „komiksų lygio,

juodai baltai“ (prof. Arūno Sverdiolo įvardijimas). Šiuo metu recepcija neretai yra dvilypė: dalies sovietmečiu rašiusių autorių ideologiniai tekstai detaliam analizuojami, kitos gi – recepcija ribojasi brandžiaisiais kūriniais ir priima pačių autorių nubrėžtą pradžios ribą: nuo čia prasideda tikra poezija. Viso konteksto matymas man atrodo svarbus ne todėl, kad norėtusi dauginti ideologiškai kaltųjų paieškas (abejoju šios prieigos prasingumu), bet priešingai – leistų mums iš komiksinių etapų pereiti į brandžios refleksijos lauką: matyti, kas vyksta žmogui bręstant ideologiniu požiūriu kontroliuojamoje aplinkoje, kokius pasirinkimus jis daro būdamas jaunas, kaip tie sprendimai keičiasi gaunant sociokultūrinių, istorinių žinių, patenkant į universitetų ir kitas mokslo / kultūros aplinkas, kokį santykį su ankstyvaisiais sprendimais atveria vėlesnės laikysenos etc. Be to, tokio pobūdžio tyrimas svarbus sovietologijos tyrimams, nes aprašo kūrybingumą kaip įgyjantį socialinio veikimo galimybių, ardanį tam tikrus sovietinės tikrovės modelius, jiems prieštaraujantį, užklausančią. Kūrybingumas šioje monografijoje pasirodo kaip destruktivus sovietinės tikrovės atžvilgiu ir konstruktyvus žmogiškosios erdvės kūrimo požiūriu.

Rėklytės kuriamame nuosekliame pasakojime apie poetinio subjekto laikysenos formavimąsi pirmojo rinkinio, kurį Martinaitis, anot tyrėjos, ignoravo formuodamas savo kūrybinio kelio raidos vaizdą, vieta atrodo labai svarbi. Aptariant rinkinį parodomas jaunatviškas subjekto solidarumas su sovietine modernizacija, entuziastingas atsiribojimas nuo žemdirbiškosios praeities ir tapatinimasis su modernia ateitimi. Tolesni rinkiniai rodo atsiribojimą nuo perimtos sovietinės modernizacijos programos ir perėjimą prie pozicijos, formuluojamos reflektuojant asmeninę patirtį, apimančią ne tik savo, bet ir tėvų gyvenimą, bandant sujungti praeitį su dabartimi. Sovietinės modernizacijos etapas gerai parodo, kurioje vietoje įvyksta pertrūkis, lūžis (ne tik asmens biografijos plotmėje, jis reprezentuoja bendresnius procesus), o svarbiausia – atveria paties subjekto skilimą, parodo, kodėl jis yra ne informantas (t. y. ne pasakotojas), bet informantas ir antropologas drauge. Informantas jis yra dėl savosios ankstyvosios patirties ir turimų perimtų žinių apie kultūrą, iš kurios yra išėjęs jis pats (šulis į modernizaciją), ir visa sociokultūrinė terpė, išgyvenusi priverstinę, agresyvią modernizaciją, įvardijamą kultūros avarijos, krizės, griūties įvaizdžiais. Jis pats ir disponavo sociokultūriniu žinojimu (ankstyvoji vaikystė, informanto lygmuo), ir drauge yra jo netekęs dėl pasikeitusio statuso (kalbantysis yra modernus subjektas), tad antropologo pozicija yra ir pastanga atkurti savo tapatybę, suderinti savyje prarasto žemdirbių pasaulio atstovą su moderniu subjektu ir poezijoje atkurti numelioruotą kultūrinių reikšmių audinį. Taigi antropologo poziciją jis užima savo paties ir pažintos kultūros atžvilgiu, o poetinė antropologija knygoje atsiveria kaip nuolatinis kultūros praktikavimo ir interpretavimo veiksmas.

Didesnioji dalis tyrimo ir skirta aptarti, kaip išgyvenama distancija tarp kultūros, kuri yra dėmesio centre, ir modernaus subjekto, siekiančio pernešti per modernizacijos sukurtą ribą svarbiausias sugriautos kultūros reikšmes, padaryti jas modernaus pasaulio dalimi. Ir štai šiuo požiūriu skirtingų Martinaičio veiklų įtraukimas į tyrimą atrodo itin produktyvus, nes parodo, kokiu būdu asmuo tą distanciją reflektuoja ir siekia įveikti, ir – kokius poetinius naratyvus ši priartėjimo pastanga sukuria. Gana įprastas sovietmečiu suformuotas santykio su žemdirbiškąja lietuvių kultūra kaip nostalginio ir konservuojančio diskursas

šiam tyrime įgauna naują dinamikos, veiksmo matmenį. Rėklaitytė aprašo skirtingus veiksmus ir veiklos rūšis, kurios traktuojamos kaip kultūros interpretavimas, vadinasi, jos aiškinimasis priartinant. Šis interpretavimas vyksta meistraujant iš medžio, Vanaginėje perstatant tėvų trobą, skutinėjant margučius ir darant seges žmonai. Toks požiūris atveria poetiniame Martinaičio pasaulyje esantį interpretacinį veiksmą, o ne tik jo rezultatą, sugražina į to pasaulio dinamikos, radimosi iš interpretacinio santykio, būklę. Autorė atveria plačią skalę veiklų, būdų, įgalinančių poetinę Martinaičio antropologiją, tačiau, ko gero, bene svarbiausia jos prisitraukiama sąvoka, perimama iš lenkų mokslininkės Agatos Bielik-Robson tyrimų, – nusiskirtinimo sąvoka, kuria remiantis autorei pavyksta atskleisti, kaip Martinaičio kūryboje formuojasi ryšys su liaudies kultūra, mėgėjiškos kūrybos formomis, kaip kuriasi gailumo etosas: nuo gailumo būsenos išgyvenimo iki graudžių personažų galerijos. Mano akimis, tai vienas iš įdomesnių tyrimo aspektų, atnaujinsiu Martinaičio poezijos supratimą, ir viena iš geriausių, su didžiausiu interesu parašytų monografijos dalių („Subjekto būsenos“, p. 107–180).

Nusiskirtinimas knygoje apibrėžimas kaip skirtumo (esminio modernaus ir postmodernaus būvio ženklų) įveikimas, „[m]at žmonijos bendrumo sąlyga ir gaivalas esąs ne postmodernios etikos diegiamas skirtumas, o atvirksčiai – nusiskirtinimas (*odróżnicowanie*) – toji iš esmės sąvokomis neapibrėžiama bendrystė, suspenduojanti visas individualias ypatybes ir suintensyvinanti tik tai, kas žmogiškai bendra“ (p. 115). Bendrystės paieška įveikiant tiek savąjį individualumą, tiek iš išorės primetamą modernizacijos tempą, monografijoje atveriamas kaip vienas iš esminių Martinaičio kultūrinio veikimo modalumų, prasismelkusį į visas jo veiklas. Meistravimas – bene ryškiausia iš aprašomų praktikų, kuri yra ir kultūros interpretavimas, ir jungli, nuskirtinanti veikla, kuri per judesį ir (at)kuriamą formą leidžia patirti bendrumo jausmą, darbas išgyvenamas kaip skirtumo įveikimas: meistraujant atgautas žinotinas, kurio negalima išlaikyti jokių kitu būdu, tik per savo rankomis kuriamą formą atkuriant ryšį su meistravusiais iki tavęs. Meistravimo aspektą svariai papildo knygoje išsamiai aptartas Martinaičio medžio dirbinių interpretavimas ir jo medinio epo samprata: medinėje skulptūroje įskaitomi kultūrinės atminties sluoksniai, prie kurių priartėjama ir juos apmąstant poezijoje, ir dirbant iš medžio savo rankomis. Anot autorės, „Martinaičio kūrybinėje vaizduotėje medžio dirbimo motyvas kaip archetipinė siejančioji figūra veikia senųjų žemdirbių gyvensenoje, veiklose, įgūdžiuose“ (p. 65). Meistravimas kaip asmeninė praktika, senosios lietuvių kultūros moksliniai tyrimai, jų plėtojimas universitete žinias perduodant studentams ir refleksija poezijoje yra vienas kitą akumuliuojantys, vienas kito galimybes atveriantys ir palaikantys veiksmai. Ši reikšmių, įvaizdžių, refleksijų judėjimą Rėklaitytė aprašo kaip bendrą poetinę Martinaičio antropologiją, o visas svarbiausias poeto veiklas įvardija kaip „kūrybiškumą, kuris ne skaido, atidalija erdves ir veiklos rūšis, bet jas sujungia, vienija – čia ir eilėraščio rašymas, ir namo statymas koegzistuoja išvien, nehierarchiškai, integraliai“ (p. 92).

Į bendrystės paieškos, nusiskirtinimo paradigmą įsirašo ir gailėsčio etosas, „kaip praktiškai įveiksmintas rūpestis kitu“ (p. 130). Rėklaitytė aprašo, kaip Martinaitis mąstė apie mėgėjišką kūrybą, ir įtikinamai parodo, kad Martinaičio poezijos albuminės, romaninės formos yra susijusios su jautrumu mėgėjiškai kūrybai, gailumu, kai gavęs poezijos

pluoštelį joje matai ne tik varganą meninę formą, bet ir konkretaus asmens gyvenimą, jo emocinius išgyvenimus, kuriuos ir siekta ta mėgėjiška forma išreikšti. Martinaičio poezija pasirodo kaip atvira marginalinėms literatūros, kultūrinės raiškos formoms, girdinti jų turinius. Autorė analizuoja, kokiū būdu ši poezija su jomis dialogizuoja, kaip perrašo nauja kokybė. Šio pobūdžio Martinaičio poezija monografijoje atsiveria kaip įgalinanti marginalines, literatūrinės kokybės požiūriu menkų galimybių formas, leidžianti joms būti. Galiausiai, paties Martinaičio poetinė istorija parodoma kaip prasidėjusi būtent tokiomis literatūrinėmis formomis ir prie jų kitu būdu sugrįžanti.

Aprašyti metodologiniai principai ir jų atveriamos galimybės aptariamoje monografijoje kuria įdomų pasakojimo būdą, leidžiantį darniai derinti biografinį pasakojimą ir kūrybos analizę. Šiuolaikinė literatūrologija atsisakė monografinio pasakojimo, pagrįsto modeliu „gyvenimas ir kūryba“, jo vietą jau senokai užėmė kūrybai skirti veikalai (dalinė išimtis galėtų būti ir sociokultūriniai tyrimai orientuoti darbai, įtraukiantys rašytojų laikysenos aspektus), biografiją liečiantys fragmentiška ar nuo jos pabrėžtinai atsiribojantys. Rėklaitytės tyrimas pasiūlo pasakojimą, rodantį gyvenimo ir kūrybos kaip vientiso teksto skaitymo galimybę.

Akvilės Rėklaitytės knyga apie Marcelijų Martinaitį svarbi ir kaip metodologinis žingsnis, atveriantis naujas poezijos skaitymo galimybes, ir atskirai kaip indėlis į sovietmečio tyrimus. Monografija atveria kelią naujo lygmens kultūros kritikai, nes joje apmąstoma ne tik Martinaičio poezija, bet ir per ją reflektuojama kultūros būklė sovietmečiu: kultūros katastrofa, staigios sovietinės modernizacijos išgyvenimas ir poveikis kultūrinei mąstysenai, asmens tarpininkavimas bandant sušvelninti šios katastrofos padarinius. Kultūros būklės poetinis apmąstymas – tokia Martinaičio poezija yra Rėklaitytės monografijoje ir ji tiria esminius šios mąstysenos, įgalinančios tam tikras veikimo formas, elementus.